

Sommertur til Nesset 2018

Årets «Sommertur» til Slegt og Data Møre og Romsdal gikk til langstrakte Nesset kommune, med guidet tur fra Tjellekleiva i vest, Rausand i nord og Finnset i sørøst. Fem lokale omvisere øste av sin lokalkunnskap om landskap og folk, ulykker og suksess, næringsliv med nøtteplukking og konfeksjon, til gruvedrift og vannkraft. Flere hundrede års historie ble formidlet med innlevelse og kjærlighet til eget lokalsamfunn.

Foto: BIN

Raset i **Tjellekleiva** 22. februar 1756 var et fjellskred. 15 millioner kubikkmeter stein raste ut fra Tjellafjellet og laget en tsunami i Langfjorden, innover til Eidsvågen og Eresfjord, og helt ut til Veøy, 25 km unna. 32 mennesker omkom i tre påfølgende flodbølger. Til sammenligning raste det ut en million kubikkmeter masse ved ulykken i Loen i 1936. For noen år siden ble en minnestein satt opp ved veien som i dag går rett gjennom rasområdet.

Nesset hadde i mange år en stor konfeksjonsindustri, med små kjellerbedrifter og litt større fabrikker

spredt rundt. *Svein Farstad*, selv med familierøtter i bransjen, orienterte om aktivitet og spesielle kunder. Ikke bare lokalt, men også ved Slottet i Oslo. Kolleksjonen til Norges vinter-olympiere i Calgary 1988 ble laget i Nesset.

Foto: BIN

A/S Rødsand Gruber på **Raudsand**, ble etablert i 1910 og avviklet i 1982.

Eier (1910–1970) var Christiania Spigerverk, deretter en del av Elkem-konsernet.

Malmen var rik på vanadium og gjorde den ettertraktet i markedet, bl.a. for framstilling av verktøy. Driften startet med et dagbrudd, men endte med å ta ut malm helt nede på 620 meter under Sunndalsfjorden, og gruvedrift over mot Meisingset på den andre siden av fjorden. Ove Medalen orienterte om Raudsand-samfunnet og gruvedriften i gruvemuseet som nå er anlagt i bygdas tidligere bedehus. Tre bøker og flere hefter utgitt de siste årene dokumenterer gruve- og lokalhistorien.

Områdene Tiltareidet, Raudsand, Eidsøra og Meisalstranda (Tingvoll sørland) vender mot Sunndalsfjorden og var tidligere en del av Tingvoll kommune.

Selv om kretsene på sørsiden ble overført til Rød sokn på 1880-tallet, kan man fortsatt i dag høre språklige forskjeller hvor man i disse bygdene fortsatt snakker nordmørsdialekt.

Foto: BIN

Man kommer ikke gjennom historiske Nesset uten en stor dose Bjørnstjerne Bjørnson, denne gang framført av en entusiastisk *Bjørn Ølander* i den gamle borgstua på **Nesset prestegård**. Flere fikk et nytt møte med personene Arne, Øyvind, Synnøve Solbakken, Faderen og flere Bjørnstjerne-historier, men også minnet på fortellingen «Et stygt barndomsminde» på Stubø. Kanskje vil sommerturen inspirere mange til å friske opp og lese «Bondefortellingene» påny eller kaste seg over Edvard Hoems «Bjørnson-mursteiner». Videre på turen fikk vi se både udådstedet og retterstedet for det mye omtalte drapet, se Arne-steinen og passerte stedet hvor «Faderen» (Hans Pederson Øverås) bodde.

Og var ikke Hans fra Neraas modell for «Øyvind»? Hans Neraas var Venstre-politiker og redaktør i Kristiansund; Bjørnson-vennen fikk en gate oppkalt etter seg i byen

Ved den gamle damskipskaia på Nauste. Foto: BIN

Nauste er et spesielt tettsted med en rik historie. Her var det ekserserplass da den norske hær skulle gjenreises i 1628 etter å ha ligget nede i over 300 år. Ekserserplassen ble lagt ned i 1818 og flyttet til Setnesmoen i Grytten (Rauma).

Nauste ble anløpt av rutebåt, hadde bakeri, slakteri, postkontor, landhandleri, fotograf og hotellet Eikisdal (revet og bygget opp som del av Nordmøre Folkehøgskole i Surnadal). Men også konfeksjonsfabrikk og ankomststed for de mange utenlandske laksefiskerne som skulle prøve lykken i Eira. Omviser *Per Einar Strand* tok oss med på en spasertur rundt på Nauste, stedet som i dag kanskje er meste kjent for eksport fra 2007 av **Eirawater**, med arabiske investorer som støttespillere.

Ekstra hyggelig at flere av deltakerne hadde røtter, slekt og kjentfolk nettopp på Nauste. Ole Steen fra Sunndal (opprinnelig fra Bremsnes/Averøy) kunne fortelle at forfedre i flere generasjoner bodde her, men at hans bestefar flyttet til Nordmøre. Ole selv kom tilbake til området på 1950-tallet og jobbet da med kraftutbygging i regi av Aura-utbyggingen.

Ulrik Molton var turens «allround» Nasset-guide, fra Tjelle til Øverås. Det var mye «nygammelt» å høre som ga «aha-opplevelser» og innsyn i en kommune med gründere flere generasjoner bakover i tid. Folk i Nasset var ikke rike – du finner ingen styrtrike «kakser» – men nøysomme og innovative, og benyttet det man hadde for hånden. Hadde man ikke horn til å lage en skikkelig krumpipe, så brukte man ostemasse for å framstille noe som lignet og var minst like holdbart. Samtidig som man beholdt oppfinnelsen for seg selv.

Vi passerte **Sira kirke** hvor fysiker, oppfinner, forretningsmann og filantrop Fred (Fridtjof) Kavli (1927–2013), bondesønnen fra Eresfjord som dro ut i verden og gjorde karriere, er gravlagt. Uten Kavlis oppfinnelser kunne det kanskje tatt litt lengre tid før første mann kom til månen. Slik har det vært opp til vår tid; folk måtte hjelpe seg selv så best man kunne.

I **Eikesdal** manglet kirke og da behovet meldte seg etter en tragisk ulykke, bygde man egen kirke på dugnad, stor nok til formålet. Manglet man nok barn for å holde liv i barneskolen på Sæter, adopterte man barn i skolepliktig alder! *Marit-Solveig Finset*, selv slektsforsker, fra øverste gården, Finnset, i Eikesdal, kunne fortelle at de største steinene oppover mot heimplassen hadde egne navn. Her lever folk i pakt med naturen.

Det var nesten så at kvikksølvet i gradestokken utvidet seg etter hvert som turen skred fram. Over 25 varme grader, blikkstilte og skyfri himmel, innrammet av majestetiske fjell. Og da vertshusvert, hytteutleier, ferjeskipper, motormann og sauebonde *Nikolai Finset* ønsket velkommen til bords i [Vertshuset Eikesdal](#) var det tydelig svalere inne enn ute. Mat har også med alder å gjøre; deltakerne satte tydelig stor pris på hovedretten «sosakjøtt» med poteter og knasende grønnsaker, etterfulgt av sviskedessert med fløyelsmyk fløte, før en obligatorisk kaffekopp. Dette var ikke pizza- og taco-generasjonen på tur. Her var kunnskap og historie hovedingrediensen, inkludert en kulinarisk fulltreffer for riktig generasjon.

Historiene underveis var mange. Fra hellerisningene langs Buggestranda, til vikinggravene på Åse og til det siste store fjellraset som gikk øverst i Eikesdalen for noen uker siden. Begivenheter og natur er nær. Noe er nevnt her, men alt fikk kun de som deltok på «Sommerturen 2018» til Nesset, som snart blir østre del av nye Molde kommune. Eneste som manglet var vann i den 655 meter høye todelte Mardalsfossen; den er tørrlagt fram til 20. juni, så her er nok en god grunn til å ta en ny tur til vakre Eikesdal. Ser du Nessets kommunevåpen vil du raskt se hvor inspirasjonen er hentet fra.

Til slutt: Førti medlemmer med ektefeller fra hele fylket deltok på sommerturen lørdag 2. juni 2018. Lokal arrangør var Slegt og Data Sunndal, anført av Ola Jakobsen og Jon Kr. Schnell. Den lokale gruppa på Sunndal har drøyt førti medlemmer bosatt i kommunene Sunndal, Tingvoll og Nesset. Takk for samværet!

For de som er interessert i å se og høre mer om Eikesdalen kan dere se TV-programmet [Mellom dei høge fjell....](#) på NRK. Her får vi også se Mardalsfossen.

Jon Kr. Schnell
ref.